

אמרתני לה: המתניני לו עד שיפול בו דמו. והמתנינה לו, ומלה אותה וחייה, והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי.

אמר רבא: והא "מרחיצין" קתני, ומשמע כדרכו.

אלא אמר רבא: הכי קתני: מרחיצין את הקטן, בין מלפני המילה, בין לאחר המילה. ביום הראשון, כדרכו. וביום השלישי שחל להיות בשבת, מזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת, שנאמר: "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים". [וחולק על תנא קמא שאמר בשלישי מזלפין].

תניא כוותיה דרבא: מרחיצין הקטן בין לפני מילה ובין לאחר המילה, ביום ראשון כדרכו. וביום השלישי שחל להיות בשבת, מזלפין עליו ביד.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת. ואף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר יש. שנאמר "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים".

וכשהן מזלפין, אין מזלפין לא בכוס, ולא בקערה, ולא בכלי, אלא ביד.

והך סיפא דתני שאין מזלפין אלא ביד, אתאן לתנא קמא, דהא לרבי אלעזר בן עזריה שרי אף כדרכו.

והוינן בה: מאי "אף על פי שאין ראייה לדבר", אמאי אין זו ראייה גמורה?

מתניתין:

מרחיצין את הקטן, במים חמים, בין לפני המילה, ובין לאחר המילה. ומזלפין עליו מים חמים, ביד, אבל לא יזלף עליו בכלי.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן כדרכו ביום השלישי למילתו שחל להיות בשבת. שנאמר "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים".

תינוק שהוא ספק אם הוא בן ט' חודשים או ח' חודשים⁽¹⁾. ואנדרוגינום, שיש לו סימני זכר ונקבה כאחד, אין מחללין עליו את השבת.

ורבי יהודה מתיר באנדרוגינום למולו בשבת.

גמרא:

והוינן בה: מאי טעמא תני "ביד אבל לא בכלי", והאמרת רישא מרחיצין, ומשמע אפילו כדרכו?

רב יהודה ורבה בר אבוח דאמרי תרוויהו מרחיצין דרישא לאו כדרכו הוא, אלא "ביצר" תני, וסיפא לפרושי דרישא: מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה, כיצר מרחיצין אותו? מזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי.

1. לא פירש ש"ספק" היינו שנולד בין השמשות?

1. עיין בתוס' רע"א שהקשה על רש"י מדוע

ומבארין: משום דמעשה שכם מילה דגדול הוה, ולא סליק בישראל הייא, אין בשרו מעלה ארוכה מהר. ואילו קטן, סליק בשרו הייא, בשרו מעלה ארוכה ויוצא מסכנתו מהר.

ומבארין: משום דמעשה שכם מילה דגדול הוה, ולא סליק בישראל הייא, אין בשרו מעלה ארוכה מהר. ואילו קטן, סליק בשרו הייא, בשרו מעלה ארוכה ויוצא מסכנתו מהר.

והרי לשיטתי, אף תנא קמא מתיר לרחוץ ביום הראשון, ורבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין?

ההוא דאתא לקמיה דרבא, אורי ליה להתיר לו רחיצה כדרכו ביום הראשון כשמעתייה.

ומכאן ראייה לרב יהודה ורבה בר אבוה שסוברים דלתנא קמא אסור לרחוץ כדרכו אפילו ביום הראשון.

איחלש רבא, ודאג שאולי מפני כן נענש בחליו.

כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר: הלכה, כרבי אלעזר בן עזריה.

אמר: אנא, בהדי תרגימנא דסבי למה לי? מה היה לי לחלוק כנגד הזקנים הללו [רב יהודה ורבה בר אבוה] שאסרו?

הוּוּו בה כמעטבא: האם רבי אלעזר בן עזריה מתיר הרחצת כל גופו, או רק הרחצת מקום המילה?

אמרו ליה רבנן לרבא: והתניא כוותיה דמר, ומדוע אתה דואג שנענשת בגלל זה?

אמר להוּוּו החוהו מרבתן, ורבי יעקב שמיה, מסתברא, שהתיר הרחצת כל גופו.

אמר להו רבא: משום דמתניתין כוותיהו דיקא.

דאי סלקא דעתך שהתיר רק הרחצת מקום המילה, מאי טעמא אסרי רבנן? מי גרע מנתנית חמין על גבי מכה, דשרי?

והוינן בה: מומאי, מהיכך מדוייק כשיטתם?

דהא אמר רב: אין מונעין חמין ושמין (2) מעל גבי מכה בשבת.

ומבארין: הכי קאמר רבא:

מתקוף לה רב יוסף: וכי לא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת, לחמין שהוחמו בערב שבת? והכא גבי מילה בחמין שהוחמו בשבת עסקינן.

מדקאמר במתניתין: רבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת.

אי אמרת בשלמא תנא קמא מזולפין קאמר, וכדרכו אסור. היינו דקאמר ליה רבי אלעזר בן עזריה "מרחיצין", ופליג בכך דשרי אף כדרכו.

אלא אי אמרת תנא קמא סבירא ליה

2. בתוד"ה ואין, ביארו שהכונה שהחמין ושמין מעורבים יחד, משום שכל אחד בפני עצמו שנינו לעיל אבל סך הוא את השמן.

ועיין באמרי בינה [שבת סי' לא' ד"ה והא] מה שכתב ליישב.

מתקיף לה רב דימי: וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי?

דילמא בחמין שהוחמו בערב שבת פליגי?

אמר אביי: אנא בעאי דאישני ליה, אף אני רצייתי לתרץ כתירוצו של רב יוסף.

וקדם ושני ליה רב יוסף שוודאי במילה ההיתר הוא אף בחמין שהוחמו בשבת, מפני שסכנה הוא לו.

איתמר נמי, כי אתא רבין אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: הלכה כרבי אלעזר בן עזריה — בין בחמין שהוחמו בשבת, בין בחמין שהוחמו מערב שבת. בין הרחצת כל גופו, בין הרחצת מילה — מפני שסכנה היא לו.

גופא, אמר רב: אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת.

ושמואל אמר: נותן אותם חוץ למכה. ושותת ויורד למכה. אבל על מכה עצמה אסור משום גזירת שחיקת סמנים.

מיתובי: אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת. שמע מינה אסור משום גזירת שחיקת סמנים וכדשמואל.

ומתרצינן: התם טעמא דאסור, משום סחיטה.

תא שמע: אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת. שמע מינה אסור, ודלא כרב.

ומתרצינן: התם נמי טעמא דאסור משום סחיטה.

תניא כוותיה דשמואל: אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת. אבל נותנין חוץ למכה, ויורד ושותת למכה.

תנו רבנן: נותנין על גבי המכה מוך יבש וספוג יבש, כיון שאינו עושה כן לרפואה אלא כדי למנוע שלא תשרט מכתו על ידי בגדיו הקשים.

אבל לא יתן גמי יבש, ולא כתייתין, חתיכות בגדים דקות, משום שהם מרפאות והוי בכלל גזירת שחיקת סמנים.

קשיא רישא דקתני שנותנין מוך, דהיינו כתייתין, אסיפא דקתני ולא כתייתין יבשין? ומתרצינן: לא קשיא.

הא דאסרינן, היינו בחדתי, שחדשים שלא היו על גבי מכה הם מרפאים את המכה.

הא דשרינן, בעתיקי, בישנים שאינם מרפאים.

אמר אביי: שמע מינה, הני כתייתין — מסו, מועילים לרפואה.

שנינו במשנה: ספק ואנדרוגינום אין מחליין עליו את השבת.

תנו רבנן: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". ערלתו שהיא ודאי, דוחה את השבת.

ולא מי שהוא ספק אם זמן מילתו היום, קלה-א [כגון שנולד בין השמשות]. דוחה את השבת.⁽¹⁾

1. בתוד"ה ולא כתבו, דקרא אסמכתא בעלמא

היא דפשיטא דלא מחללינן שבת מספק. ובשפת